

Градиштански алманах- Скица за портрет – Милан Бесарабић

Милан Бесарабић, вајар, рођен је 16. априла 1908. године у Чачку где му је отац, пореклом Украјинац, официр, био на службовању. По женској линији господин Бесарабић везан је за Велико Градиште. Његова Баба Софија-Сојка оставила је трага у његовом раном детињству пошто је он године од 1914. до 1920. провео у Великом Градишту, за њега значајној Гајићевој кући. Како су то биле године у којима, због ратних услова, школа није радила, нема трагова Бесарабићевог школовања у Великом Градишту. његов отац био је официр у Крагујевцу те је Милан Бесарабић, са закашњењем, похађао од првог до четвртог разреда школу у овом граду. Како му отац-официр бива премештан, тако

се и ређају градови његовог даљег школовања: први разред гимназије завршава у Подгорици, затим гимназију наставља у Руми, Охриду и у Битољу завршава малу матуру.

Прелази у Београд где похађа најпре Прву мушку гимназију, а потом матурира у Трећој мушкој гимназији, на Врачару. Уписује се на Правни факултет у Београду где и дипломира 1932. године. Потом завршава Уметничку школу у Београду, али не и средњу музичку школу о чему носталгично говори.

Радио је као професор цртања у Књажевцу где је и настала 1941. године недавно објављени роман „Жубор“ и неколико за њега значајних вајарски радова. Из Књажевца прелази у Београд где ради као професор у шестој женској гимназији, затим шестој мушкој гимназији. потом Седмој женској гимназији, у школи „Војислав Илић“, а потом по службеној дужности бива премештен за директора Уметничке школе у Пећи где проводи две године. Једно време је радио у Земуну, затим у Раковици где је пре две године откривен његов споменик посвећен Николи Тесли, затим ради у школи „Ђуро Салај“ и на крају бива пензионисан у Трећој београдској гимназији, садашњој гимназији „Свети Сава“.

Када је из Пећи дошао у Београд, његов врли пријатељ, вајар и сликар Стеван Боднаров помогао му је да се смести у Земуну, а потом да за време рата добије атеље на Црвеном крсту који је до тада користио Богдан Богдановић. У његовом атељеу тада ствара неколико знаменитих уметника тадашњег Београда. Када се после рата Богдан Богдановић вратио у свој атеље, захваљујући пријатељима Бесарабић добија атеље на Косанчићевом венцу, а потом, када није био у милости, атеље Пластика који није могао да му пружи добре услове за рад, те убрзо прелази у нови атеље у коме се и данас налази. Годину и по дана у његовом је атељеу и његов пријатељ, сликар Јован Бијелић са којим је проводио занимљиве дане у стваралаштву, причању и дружењу..

У Великом Градишту постоји Галерија Милана Бесарабића што говори о његовој везаности за ову варошицу из његовог детињства, везаности која траје и у његовом делу и живо израћа из његових сећања.

Милан Бесарабић још увек активно ваја, слика, црта, компонује, пише поезију и прозу, планира нове изложбе и промоције књига. У мају му у Београду излази нова књига и очекује се њена промоција, уз музику и слике, и у Градској библиотеци у Великом Градишту.

Члан је УЛУС-а од 1938. године и учесник је многобројних групних и самосталних изложби у земљи и иностранству. Носилац је бројних домаћих и међународних награда, међу којима издваја награду

„Јежа“, високе награде на међународним изложбама у Италији, Канади и Бугарској и прву награду на 16.

Међународном бијеналу ведре уметности у Толентину, Италији, 1991. године. Последње његово учешће на међународној културној сцени везује се за излагање у Мексику и Бразилу, прошле године.

На основу казивања М. Бесарабића 30. априла 2001. године

Голуб и цвеће Милана Бесарабића

Београд, Сајмиште број 3. Ту се данас налази атеље Милана

Бесарабића, познат у околини као „кула“. Петог априла 2001. одлазим на то скровито место Београда. Сунце упекло зенице, прво зеленило прострло погледе. Бесарабић седи у старој дрвеној фотељи пред атељеом. Задатак да се направи интервју одлетео је попут голуба.

„Негде, пред крај рата, моја баба ме пошаље са псом Жућом да чувам бостан крај Пека. Код бостана је био чика Паун. Метне он рибуљу чорбу. Када се завршила чорба, прича чика Паун приче, народне приче. Увече. Около мириси, кукуруз, врбе, птице, река... свашта. То је било важно за мене.“ Сећа се Бесарабић важних догађаја који су се уткали у његово детињство, његове снове и који су касније обликовали његов стваралачки живот.

„Друга важна слика везује се, опет, за пред крај рата. Тада је било забрањено у Србији држати голубове. Брат и ја добили смо пар, леп пар. Излегли се млади. Међутим, дође аустријска наредба код нас и голубове однесу у башту и ишчупају им главе. Ја нисам тада био у кући, али сам предосећао шта се десило. Дошао сам до пред праг, онда право према голубовима. Појурим, потражим... и код једног ораха видим перје и крв. И тада паднем, пољубим земљу и крв. И то је било важно за моје детињство.“

Као дечак живео је у Градишту, у малој кући: „Десно је соба и предсобље где је бака стално гајила лимун. У филозофији има доста лимуна. И данас волим лимун. Други део собе била је кухиња. До те старе куће била је нова у којој су само гости могли да буду.“

Смешимо се, његово лице облива милина неких старих и нових, никада заборављених мириса бакине кухиње. Од некадашње имовине сећа се још једне старе куће из турског времена: „Нема степенице, већ камен. Све је дрвено. Унутра-велико огњиште и прозорчићи, нема стакла... Детињство сам проводио с баком. Бака је волела цвеће. Цвеће је за њу било јако важно. Ја сам бринуо о цвећу, чупао, садио, све... и сад бије ме гласина по Београду да сам најбољи сликар цвећа.“

Прича са Бесарабићем текла је као акварел, боје су се мешале саме.

„Одмах после детињства одлазим у заробљеништво. Посветио сам заробљеништву огромну пажњу: у скулптури, у песми, у музици. У нашој скулптури нема ништа о збегу, једино је то урадио један Француз.

Збег је тема коју Милан Бесарабић тренутно обрађује. Бака, ћерка и унука, мања скулптура збега и видљива опседнутост овом темом кружиле су и враћале се изнова у наш разговор.

Музицирање нас је довело до великих љубави. „Заљубљујем се у шестом-седмом разреду у једну девојчицу. Пред једну игранку напишем јој пар љубавних песама. Знате оно...ја те волим...ја те волим...Покажем јој песме. Она их узме, исцепа и баца. Каже: „Дошли смо овде да играмо, не да читамо песме!“

Мала суровица оставила је траг прве окрутности заљубљивања. Реалност... „У осмом разреду још траје та љубав. Један школски писмени задатак ме покрене и напишем га у стиховима. Професор узме и ишкраба стихове који су били дуги... ха, ха... завршио сам их на корицама свеске. Касније, да бих заволео поезију даје ми да напамет учим спев „Смрт Смаил-ага Ченгић“ и друге будалаштине. Тада сам замрзео поезију.

У трећој години тадашње гимназије требало је да радим портрет Десанке Максимовић. Када сам завршио тај портрет у гипсу, оставим њој. Тада сам јој рекао: Мрзим вас, песнике, да видим и чујем! Она се запрепасти. Е, од тада траје дуго духовно пријатељство са њом. Између мене и Десанке била је духовна веза. Она је имала једну песму посвећену вајару, али ју је њен тадашњи...исцепао. И њена глава у гипсу је разбијена. После уласка тог човека у њен живот не видим неку велику вредност Десанке Максимовић.“

Загледан је негде у даљину као да се преселио у неки други простор и друго време.

његова прва скулптура била је Мајка, у бронзи. Тада је завршио академијски течај и имао прву изложбу. „Интересовале су ме различите теме. Касније, много касније, определио сам се за тему карикатура у скулптури. Сада радим на теми младости, у бронзи.“ Младић и девојка са раширеним рукама, уздигнутим у небо, погледом упртим у даљину, голи. Гола тела нашла су свог правог мајстора. Бесарабић је вајао своју чувену и драгу

скулптуру голе деце, изложу на Кошутњаку, у Пионирском парку, урађену у бронзи.

„Четрдесет прве на Косанчићевом венцу ја радим децу, пет-шест година стару. Радим их голе. Колеге вајари долазе код мене: „Облачи их, Милане!“ Ту скулптуру дуго радим, око три месеца, дечак и девојчица држе књигу мајке...Свом пријатељу Бранку говорим: „Дођи, Бранко, погледај, ако их обучем то више није моје“. Мој професор је, рецимо, волео женско тело. У савременом музеју има једна група која је радила гола тела бацајући акценат на лепоту тела. Ја радим наша тела. Неки то не трпе... Нетрпељивост сам осећао и код Чачана и код Градиштанаца.“

Враћа се поново на вечно и актуелно питање – збег.

„У све четири области мога интересовања урадио сам збег. Планирам једну изложбу у којој бих објединио те области-скулптуру, слику, поезију и музику.

За кратко време борављења код овог уметника схватила сам да је враћање у природу и разоткривање човека смисао истине човека и уметника Бесарабића.

„Нас, духовне раднике не прихватају зато што смо ми изворни људи. На мојим промоцијама песама увек је била музика. Некада сам и ја учио вилину, а затим сам одлучио: или ја или диплома.“

У годинама које су иза мене осетио сам љубомору елите. „За време рата, радим ја једну композицију. Показујем је Милану Ристићу, а он каже да не ваља ништа. Затим, једног дана, покажем ноте мом драгом пријатељу Јосипу Славенском. Са њим се нађем на Авали и испричам му догађај с Ристићем. Он ми каже; „Донеси ми то да видим“. Ја му однесем. Седне он за клавир и одсвира. А сада, кад узмем Ристића видим колико је био апстрактан.“

„На моје стваралаштво нико није утицао, чак ни моја велика пријатељица Десанка. Она и ја немамо ништа слично. Стално је говорила о утицају Француске. Иза мене је стално била Француска, али све код мене је наше. Видиш, у мом цвећу, бакином цвећу је Градиште. Осећаш како мирише Градиште у

цвећу. Ову књигу сада штампам и за Градиште... Чим издам ову књигу идем у Градиште, нисам у њему био дуго. Овом књигом и скулптурама задужујем Градиштанце.“

Овај неуморни стваралац проводи у свом атељеу од раних јутарњих часова до касне вечери. Фотографишем га у његовом радном простору. Смеје се. У њему огромна стваралачка енергија, неки младалачки полет и жеља да лепотом додирује светове у себи и ван себе.

У Градишту сам, на Ускрс, покушала да откријем колико Градиштанци знају о Милану Бесарабићу. Нестајао је у туђем ћутању и израњао из мог сећања. Лебделе су међ градиштанским звезданим небом његове речи: Код нас, вајара, женски модели нестану суботом“.

Јелена Филиповић
Фотографије: Милош Мијатовић